

STORTINGET

Innst. 204 S

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra utenriks- og forsvarskomiteen

Dokument 8:51 S (2024–2025)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen, Bjørnar Moxnes, Hege Bae Nyholt, Geir Jørgensen og Mimir Kristjánsson om å si opp baseavtalen med USA

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- Stortinget ber regjeringen si opp Tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid og komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendring som ivaretar dette.
- Stortinget ber regjeringen kartlegge øvrige sårbarheter i det nasjonale forsvaret knyttet til avhengighet av systemer kontrollert av stormakter med ekspansjonistiske ambisjoner i Arktis.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Sakens dokumenter er tilgjengelige på sakssiden på stortinget.no.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Nils-Ole Foshaug, Eva Kristin Hansen, Trine Lise Sundnes og Bente Irene Aaland fra Høyre, Hårek Elvenes, Ingjerd

Schie Schou, Erna Solberg og lederen Ine Eriksen Søreide, fra Senterpartiet, Bengt Fasteraune, Ola Borten Moe og Trygve Slagsvold Vedum, fra Fremskrittspartiet, Sylvi Listhaug og Morten Wold, fra Sosialistisk Venstreparti, Ingrid Fiskaa, fra Rødt, Bjørnar Moxnes, fra Venstre, Guri Melby, fra Kristelig Folkeparti, Dag-Inge Ulstein, og uavhengig representant Christian Tybring-Gjedde, viser til Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen, Bjørnar Moxnes, Hege Bae Nyholt, Geir Jørgensen og Mimir Kristjánsson om å si opp baseavtalen med USA.

Komiteen viser også til utenriksministerens uttalelse om saken datert 28. februar 2025 samt innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om samtykke til inngåelse av tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid av 16. april 2021 (Innst. 395 S (2021–2022)).

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Venstre, Kristelig Folkeparti og uavhengig representant Christian Tybring-Gjedde, viser til at siden Norge gikk inn i NATO i 1949, har forsvaret av Norge vært basert på å kunne motta alliert støtte i krise og krig og at forsvaret av Norge skjer langs tre hovedlinjer: den nasjonale forsvarensplanen, det kollektive forsvaret i NATO og bilaterale forsterkningsplaner med nære allierte.

Flertallet viser til at tilleggsavtalen om forsvarssamarbeid mellom Norge og USA av 16. april 2021 – «Supplementary Defense Cooperation Agreement» (SDCA) handler om å ivareta norsk sikkerhet og norske

interesser, og at avtalen bidrar til å styrke Norges forsvarsevne og vårt samarbeid med vår nærmeste allierte, inkludert våre nordiske naboland.

Flertallet viser til at SDCA ikke innebærer permanent utplassering av utenlandske styrker på norsk jord, og at avtalen fastslår at norsk base-, anløps- og atompolitikk ligger fast.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt viser til at baseavtalen er en avtale kun mellom USA og Norge, hvor ingen andre land inngår som avtaleparter. Avtalen gir eksklusive rettigheter til USAs militære styrker og ikke til styrker fra noe annet land – det være seg Sverige, Finland eller Storbritannia. Avtalen utgjør dermed ikke et rammeverk for mottak av eller samvirke med allierte, men overgir kontroll over militær aktivitet på norsk territorium til USA. Disse medlemmer mener Norge i stedet må ta mer ansvar for egen sikkerhet og samarbeide direkte med demokratiske land nær oss, uten å la USA legge premisene for dette samarbeidet.

Disse medlemmer viser til at USA under president Trump har blitt tydeligere på at landet vil sette sine egne interesser først, ubundet av andre lands suverenitet eller det regjeringene deres har oppfattet som amerikanske sikkerhetsgarantier.

Siden representantforslaget ble fremmet, har USA gjentatt sine trusler om å annektere Canada og Grønland. Både Canada og Grønland, sistnevnte gjennom riksfellesskapet med Danmark, er i likhet med Norge medlemmer av NATO med strategisk relevans i Arktis. USA har et utstrakt, bilateralt forsvarssamarbeid med Canada, i tillegg til en militær base og utvidede rettigheter for sine styrker på Grønland. President Trump viste til dette da han i et pressemøte med NATOs generalsekretær Mark Rutte 13. mars gjentok sine planer om å annektere Grønland:

«Du vet, vi har noen baser på Grønland allerede, og vi har en hel del soldater, og kanskje du vil se flere og flere soldater dra dit.»

Disse medlemmer understreker at å gi baser og eksklusive rettigheter til amerikanske styrker ikke tjener til å binde USA til forsvar av vertslandet, men fungerer som USAs verktøy for å utøve politisk og militært press på vertslandet. USA utøver i skrivende stund press på Ukraina for å imøtekomme illegitime russiske krav, krav som USA uttrykker stor forståelse for. Det er uforvarlig å gi USA uhindret tilgang til og bruk av militære områder på norsk jord.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen si opp Tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid og kom-

me tilbake til Stortinget med forslag til lovendring som ivaretar dette.»

Disse medlemmer viser til at andre land ser et umiddelbart behov for å sikre seg strategisk og industriell autonomi fra et uforutsigbart og ustabilt USA. USAs våpeneksport stod ifølge Stockholm International Peace Research Institutes (SIPRI) tall for 64 pst. av NATO-landenes våpenkjøp i fjor, noe som innebærer avhengighet av amerikansk understøttelse for å opprettholde egen operative evne. Portugal revurderer nå anbefalingen fra sitt eget luftforsvar om å anskaffe kampflyet F-35, mens den kanadiske provinsen Ontario har kansellert en kontrakt om satellittsystemet Starlink. EU har på sin side utestengt amerikanske våpenselskaper fra å delta i unionens nye forsvarsfond på 150 mrd. euro.

Disse medlemmer viser til at Norge har basert sitt luftforsvar på amerikanske F-35, Norges NASAMS luftvernssystemer er basert på amerikanskdesignede missiler, og regjeringen vurderer å anskaffe amerikanske fregatter til Sjøforsvaret. Å verne Norge mot strategisk og industriell avhengighet av USA vil ta flere år og kreve politisk handlekraft som sikkerhetsloven ikke er dimensjonert for. Disse medlemmer mener første steg må være at Stortinget får fullstendig oversikt over sårbarheter i den norske forsvarsevnen knyttet til eventuelle systemer og verdikjeder som USA, Kina eller Russland kontrollerer.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen kartlegge sårbarheter i det nasjonale forsvaret knyttet til avhengighet av systemer kontrollert av stormakter med ekspansjonistiske ambisjoner i Arktis.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen si opp Tilleggsavtale mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid og komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendring som ivaretar dette.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen kartlegge sårbarheter i det nasjonale forsvaret knyttet til avhengighet av systemer kontrollert av stormakter med ekspansjonistiske ambisjoner i Arktis.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti og uavhengig representant Christian Tybring-Gjedde.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:51 S (2024–2025) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen, Bjørnar Moxnes, Hege Bae Nyholt, Geir Jørgensen og Mímir Kristjánsson om å si opp baseavtalen med USA – vedtas ikke.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 1. april 2025

Ine Eriksen Søreide

leder

Nils-Ole Foshaug

ordfører

**DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT**

Utenriksministeren

Utenriks- og forsvarskomiteen
v/leder Ine Eriksen Søreide

Oslo, 28. februar 2025

Uttalelse fra Utenriksdepartementet ang. Dokument 8:51 S (2024–2025) – representantforslag fra Marie Sneve Martinussen med flere.

Jeg viser til Utenriks- og forsvarskomiteens brev 12. februar 2025 om Dokument 8:51 S (2024–2025) representantforslag fra stortingsrepresentantene Marie Sneve Martinussen, Bjørnar Moxnes, Hege Bae Nyholt, Geir Jørgensen og Mímir Kristjánsson om å si opp tilleggsavtalen mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid, samt kartlegge «sårbarheter i det nasjonale forsvaret knyttet til avhengigheter av systemer kontrollert av stormakter med ekspansjonistiske ambisjoner i Arktis».

Den forverrede sikkerhetssituasjonen i Europa og Russlands fullskala invasjon av Ukraina medfører en drastisk endring av våre sikkerhetspolitiske omgivelser. Alvoret understreker at Norge på kort varsel må være i stand til å kunne håndtere en negativ sikkerhetsutvikling i våre nærområder.

Det norske forsvarskonseptet utgjør en helhetlig tilnærming til forsvar av norsk sikkerhet, hvor vår samlede forsvarsevne består grunnleggende av Forsvarets egne evne, alliert samarbeid og kollektiv avskrekking- og forsvarsevne i rammen av NATO, samt den støtten som kan mønstres fra det sivile samfunn, også i rammen av totalforsvaret. Dette forsvarskonseptet har Stortinget sluttet seg til.

Forsvarets viktigste oppgave er å forebygge og avskrekke mot press, trusler, anslag og angrep mot Norge, i tett samvirke med allierte. Alliansetilknytningen er avgjørende for forsvaret av Norge og norske sikkerhetsinteresser.

For å legge til rette for mottak av allierte forsterkninger er det avgjørende å videreutvikle og styrke det operative samarbeidet med nære allierte i Norge og våre nærområder i fredstid. Dersom vi skal forsvare hverandre i NATO-alliansen er det viktig at våre allierte kan trene, øve, forhåndslagre og på andre måter forberede forsterkning til Norge. Det er med på å styrke avskrekkingen og bidrar til å høyne terskelen for krise og krig i Norge og våre nærområder.

De senere årene har Norge prioritert tettere bånd og samarbeid med flere nære allierte. Dette gjelder blant annet planverk, trening og øving, integrasjon av styrker og kommando og kontroll. Vi har en særlig høy grad av gjensidige forpliktende samarbeid med USA og Storbritannia. Disse to landene er avgjørende premissleverandører for konvensjonell avskrekking i Nord-Europa og i Nord-Atlanteren. Norge kan ikke forsterkes militært, og Nordkalotten kan ikke forsvares effektivt uten amerikanske nøkkelpåvirkninger. Dette er en virkelighet som representantforslaget ikke forholder seg til.

Tilleggsavtalen mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid (Supplementary Defense Cooperation Agreement – SDCA) av 16. april 2021, med endringsavtale av 2. februar 2024, legger blant annet til rette for at USA kan yte raskere og bedre militær forsterkning av Norge, Europa og andre NATO-allierte. Dette har avgjørende betydning for Norges sikkerhet. Stortinget gav sitt samtykke til SDCA-tilleggsavtalen i 2022.

USA og Norge har felles interesse av fri ferdsel i Nord-Atlanteren. Samarbeid om alliert forsterkning av Norden er i tråd med NATOs planverk. Dette er til gjensidig nytte for alle allierte. Det er i alle europeiske alliertes interesse at man legger til rette for amerikanske militære bidrag til europeisk sikkerhet gjennom planlagte og forutsigbare ordninger for mottak og tilstedeværelse.

USAs bilaterale forsvars- og samarbeidsavtaler med andre allierte, basert på samme mal som SDCA, er en integrert del av dette. Gjennom slike bilaterale avtaler får USA et oppdatert rammeverk for militær aktivitet både hos allierte og andre partnerland. Forhandlingene om tilleggsavtalen startet under den første Trump-administrasjonen og ble signert av Biden-administrasjonen. Dette bidrar til å skape en langsiktighet i forholdet mellom vertslandene og USA, og fører også til en større forutsigbarhet i amerikansk opptreden i vår del av verden.

Avtalen fastsetter vilkår for amerikansk militær aktivitet i Norge i sin alminnelighet og inneholder et bredt spekter av regler som er viktige for den praktiske gjennomføringen av amerikansk militær aktivitet, herunder inn- og utreise, jurisdiksjon, skatte- og avgiftsfritak, bruk av kontraktører og velferdstjenester. Avtalen er også en forutsetning for at USA kan investere i større militære infrastrukturprosjekter i Norge. Dette er infrastruktur som er viktig for at Norge kan motta alliert forsterkning i en krise eller krig, og bidrar til understøttelse av NATOs kollektive forsvar.

Rammene for utenlandsk militær tilstedeværelse i Norge er satt gjennom basepolitikken, samt atomvåpenpolitikken, anløpspolitikken (Bratteli-doktrinen) og andre mer spesifikke retningslinjer. Baseerklæringen ble utformet i forbindelse med Norges inntreden i NATO i 1949, og fastslår at Norge ikke vil tiltre «noen overenskomst med andre stater som innebærer forpliktelser for Norge til å åpne baser for fremmede

makters stridskrefter på norsk territorium så lenge Norge ikke er angrepet eller utsatt for trusler om angrep».

SDCA-avtalen er i samsvar med tidligere praksis. Det sentrale spørsmålet knyttet til basepolitikken er om avtalen innebærer norsk forpliktelse til å tillate permanent nærvær i fredstid av allierte stridskrefter, og dernest om formålet er noe annet enn forberedelser til forsvaret av Norge og NATO, herunder også forberedelse til mottak av allierte forsterkninger. Svaret på begge spørsmål er nei. SDCA er dermed ikke en avtale som legger til rette for «amerikanske militærbaser på norsk grunn» som det vises til i representant forslaget.

Det bilaterale forsvarssamarbeidet med USA er også en viktig komponent i det nordiske forsvarssamarbeidet da Sverige, Finland og Danmark har inngått lignende bilaterale avtaler med USA. Dette gir en større harmonisering mellom de nordiske landene når det gjelder forutsetningene for forsvarssamarbeid med USA, og bidrar også til å understøtte NATOs nye regionale planer.

Avtalen er inngått med full respekt for norsk suverenitet, norske lover og Norges folkerettslige forpliktelser. Den endrer ikke norsk base- og atompolitikk, anløpsregler eller norske begrensninger på lagring av visse våpentyper på norsk territorium

Når det gjelder forslag nummer to om at regjeringen skal «kartlegge øvrige sårbarheter i det nasjonale forsvaret knyttet til avhengighet av systemer kontrollert av stormakter med ekspansjonistiske ambisjoner i Arktis» vil jeg trekke frem at en kollektiv forsvarsinnsats vil ledes av NATO, og Forsvaret må derfor kunne samvirke med NATO og allierte styrker på alle nivå og områder i tråd med forsvarskonseptet og militære planer i alliansen. Dette innebærer også utstrakt behov for interoperabilitet i henhold til NATO-standarder, og for eksempel at Forsvaret må være i stand til å dele informasjon nasjonalt og med allierte via sikre og robuste nettverk.

Grunnleggende skal Forsvaret iht. lov om nasjonal sikkerhet (sikkerhetsloven) kunne beskytte og raskt gjenopprette funksjonaliteten ved egne militære objekter og til egne kapasiteter. Forsvaret vurderer derfor løpende forebyggende sikkerhetstiltak for å beskytte sine skjermingsverdige verdier, herunder sårbarheter mot å kunne opprettholde sin grunnleggende nasjonale funksjon. Dette vil også kunne inneholde vurderinger av risiko og sårbarhet i forsyningssikkerhet eller andre forhold som utfordrer tilgjengelighet eller funksjon av egne kapasiteter.

Det vil gjøre stor skade på våre sikkerhetspolitiske interesser om Norge ensidig skulle velge å si opp tilleggsavtalen mellom Norge og USA om forsvarssamarbeid, som Stortinget samtykket til i 2022. Jeg ser heller ikke behov for noen øvrig kartlegging utover den Forsvaret allerede i dag utfører som en forpliktelse i henhold til sikkerhetsloven.

Med vennlig hilsen,

A handwritten signature in blue ink that reads "Esen Barth Eide". The signature is written in a cursive style with a large initial 'E'.

Espen Barth Eide

